

УДК 342.56:347.963(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.18>

ПРОБЛЕМА ІНСТИТУЦІЙНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ ПОДІЛУ ВЛАДИ

Деяк І.М.,

здобувач юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Деяк І.М. Проблема інституційного позиціонування прокуратури в контексті конституційного принципу поділу влади.

Вказується, в умовах становлення України як держави, що базується на принципах демократії та верховенства права, надзвичайно важливим є забезпечення результативної роботи всіх ланок державного механізму, зокрема прокуратури як його невід'ємної складової. Коректне позиціонування прокуратури в структурі державних інституцій має визначальне значення для організації влади в цілому, адже це безпосередньо впливає як на якість виконання прокуратурою покладених на неї завдань, так і на збалансоване функціонування системи стримувань і противаг.

У статті досліджується проблема визначення місця прокуратури в системі органів державної влади України. Проаналізовано наукові підходи до розуміння правової природи правоохоронних органів та їх позиціонування в державному механізмі. Висвітлено дискусію щодо виділення правоохоронних органів як самостійної складової державного механізму та можливості розширення конституційної моделі поділу влади.

Особлива увага приділяється тенденції пересмислення традиційної концепції поділу влади та виокремлення контрольної влади як четвертої гілки. Обґрунтовано необхідність формування самостійної контрольної гілки влади та проаналізовано пропозиції щодо включення до структури Основного закону України спеціального розділу про державний контроль.

Детально розглянуто основні підходи до визначення місця прокуратури в системі державної влади: як частини законодавчої, виконавчої, судової гілок влади або президентської вертикалі. Проаналізовано зарубіжний досвід організації прокуратури та виділено п'ять основних моделей її функціонування в різних країнах. Досліджено міжнародні стандарти щодо ролі прокуратури, зокрема Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи.

На основі проведеного аналізу зроблено висновки про необхідність реформування статусу прокуратури в Україні з урахуванням як міжнародних стандартів, так і національних особливостей – історичних традицій, правової культури,

соціально-економічних та політичних реалій. Наголошено на важливості комплексного підходу до вирішення питання інтеграції прокуратури в систему поділу державної влади.

Ключові слова: прокуратура, система державної влади, поділ влади, контрольна-наглядова влада, правоохоронні органи.

Deyak I.M. The problem of institutional positioning of the prosecutor's office in the context of the constitutional principle of separation of powers.

It is indicated that in the conditions of the formation of Ukraine as a state based on the principles of democracy and the rule of law, it is extremely important to ensure the effective work of all links of the state mechanism, in particular the prosecutor's office as its integral component. The correct positioning of the prosecutor's office in the structure of state institutions is of decisive importance for the organization of power as a whole, because it directly affects both the quality of the prosecutor's office's performance of the tasks assigned to it and the balanced functioning of the system of checks and balances.

The article examines the problem of determining the place of the prosecutor's office in the system of state authorities of Ukraine. Scientific approaches to understanding the legal nature of law enforcement agencies and their positioning in the state mechanism are analyzed. The discussion on the allocation of law enforcement agencies as an independent component of the state mechanism and the possibility of expanding the constitutional model of the separation of powers is highlighted.

Particular attention is paid to the trend of rethinking the traditional concept of the separation of powers and the separation of the control authority as the fourth branch. The need for the formation of an independent control and supervisory branch of power is substantiated and proposals for including a special section on state control in the structure of the Fundamental Law of Ukraine are analyzed.

The main approaches to determining the place of the prosecutor's office in the system of state power are considered in detail: as part of the

legislative, executive, judicial branches of power or the presidential vertical. Foreign experience in organizing the prosecutor's office is analyzed and five main models of its functioning in different countries are identified. International standards on the role of the prosecutor's office are studied, in particular the Recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe.

Based on the analysis, a conclusion is drawn about the need to reform the status of the prosecutor's office in Ukraine, taking into account both international standards and national characteristics – historical traditions, legal culture, socio-economic and political realities. The importance of a comprehensive approach to resolving the issue of integrating the prosecutor's office into the system of separation of state power is emphasized.

Key words: prosecutor's office, system of state power, separation of powers, control and supervisory authority, law enforcement agencies.

Постановка проблеми. У процесі розбудови України як демократичної, правової держави особливої актуальності набуває питання ефективного функціонування системи органів державної влади, серед яких важливе місце посідає прокуратура. Визначення місця прокуратури в системі державних органів є одним із ключових питань організації державної влади, оскільки від цього залежить ефективність здійснення прокуратурою своїх функцій та реалізація принципу стримувань і противаг.

В умовах реформування правоохоронної системи України та євроінтеграційних процесів відбувається трансформація ролі прокуратури, переосмислення її функцій та повноважень. Це зумовлює необхідність теоретичного переосмислення місця прокуратури в системі поділу влади та її взаємодії з іншими державними органами. Особливої уваги потребує аналіз міжнародних стандартів організації та діяльності прокуратури та їх імплементація в національне законодавство.

Дослідження місця прокуратури серед інших органів державної влади має важливе теоретичне та практичне значення для вдосконалення правового статусу прокуратури, оптимізації її функцій та повноважень, а також забезпечення ефективної взаємодії з іншими державними органами. Це питання набуває особливої актуальності в контексті конституційної реформи та необхідності приведення організації та діяльності прокуратури у відповідність до європейських стандартів.

Огляд наукових джерел. Теоретичним підґрунтям дослідження місця прокуратури в системі органів державної влади стали праці відомих вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, загальнотеоретичні аспекти організації

та діяльності прокуратури досліджували В. Долежан, Ю. Грошевий, М. Косюта, М. Руденко, В. Сухонос. Значний внесок у розробку питань конституційно-правового статусу прокуратури зробили Л. Грицаєнко, В. Тацій, Ю. Полянський.

Окремі аспекти визначення місця прокуратури в системі поділу влади були предметом наукових досліджень О. Михайленка, який зосередив увагу на функціональному призначенні прокуратури, та О. Толочка, який досліджував європейські стандарти організації прокуратури. Важливе значення мають праці І. Марочкина щодо проблем реформування прокуратури та М. Якимчука стосовно організаційно-правових основ діяльності прокуратури.

Серед сучасних досліджень заслуговують на увагу роботи В. Малюги щодо принципів організації та діяльності прокуратури, О. Литвака стосовно функцій прокуратури на сучасному етапі, та Є. Поповича щодо управлінських відносин у системі органів прокуратури.

Метою дослідження є комплексний теоретико-правовий аналіз місця прокуратури в системі органів державної влади, визначення особливостей її взаємодії з іншими державними органами та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового статусу прокуратури в Україні.

Виклад матеріалу дослідження. У контексті визначення місця прокуратури в системі органів державної влади необхідно насамперед проаналізувати позиціонування правоохоронних органів у державному механізмі загалом. Дослідження наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до розуміння правової природи правоохоронних органів на сучасному етапі розвитку української державності. В науковій спільноті сформувалися дві основні позиції: представники першої розглядають правоохоронні органи як окрему структуру, що забезпечує функціонування органів державної влади та існує поза системою виконавчої влади; прихильники другої позиції, керуючись принципом чіткості юридичних конструкцій, відносять правоохоронні органи до виконавчої гілки влади або вважають їх складовою як виконавчої, так і частково судової влади [1, с. 105].

Слушною є позиція І. Бондаренко, яка наголошує, що відповідно до конституційного принципу поділу влади, правоохоронні органи можуть належати до різних гілок влади. Характерно, що в нормативно-правових актах часто використовується формулювання «судові та правоохоронні органи», що підкреслює особливий статус судів як органів правосуддя. Варто також зазначити, що правоохоронна діяльність характеризується суттєвою неоднорідністю за своїм змістом та функціональним призначенням [2, с. 20].

Специфічні характеристики правоохоронних органів дають підстави окремим науковцям виділяти їх як самостійну складову державного механізму, що існує паралельно з традиційним поділом влади на законодавчу, виконавчу та судову. Зокрема, авторський колектив під керівництвом М. Кельмана у своєму підручнику з теорії держави та права пропонує класифікацію державного апарату, де правоохоронні органи виокремлюються як особлива категорія органів, що забезпечують стабільність державно-правового впливу та охорону суспільних відносин, маючи у своєму розпорядженні організаційний та матеріальний апарат примусу (збройні сили, міліція, служба безпеки, пенітенціарні установи). При цьому науковці поділяють правоохоронні органи на державні та недержавні [3, с. 122]. Н. Пелих висуває пропозицію щодо розширення конституційної моделі поділу влади в Україні шляхом доповнення статті 6 Конституції України трьома додатковими гілками влади: президентською (включаючи Президента України та його представника в АРК), контрольно-наглядовою (до якої належатимуть прокуратура, контрольно-ревізійна служба, Рахункова палата та Уповноважений ВРУ з прав людини), правоохоронною (яка об'єднає органи, що за своїм основним функціональним призначенням здійснюють правоохоронну діяльність) [4, с. 69].

На думку С. Россохи, у контексті конституційного регулювання ключовим завданням є обмеження державної влади задля захисту прав і свобод людини, що закріплено у статті 3 Конституції України. При цьому Основний закон встановлює загальні принципи обмеження державної влади через положення частини 2 статті 19, яка зобов'язує органи державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб діяти виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначений Конституцією та законами України. Враховуючи особливий характер повноважень правоохоронних органів щодо застосування примусових заходів, науковець, підтримуючи позицію І. Горшеневої, наголошує на необхідності закріплення основ їхнього правового статусу безпосередньо в Конституції України. Такий підхід забезпечив би додаткові гарантії обмеження повноважень органів правопорядку та посилив би спрямованість їхньої діяльності на захист конституційних прав і свобод громадян [5, с. 121]. Тобто, на рівні Конституції України, доцільно було б закріпити основні завдання правоохоронних органів, які полягають, зокрема, у захисті конституційних прав і свобод людини та громадянина [1, с. 106].

Відзначимо, в сучасній державно-правовій науці спостерігається переосмислення традиційної концепції поділу влади на три гілки. Ця теоретична трансформація відображає тенденцію до виді-

лення контрольної влади як четвертої, самостійної гілки, що має рівнозначний статус із законодавчою, виконавчою та судовою владою. При цьому важливо підкреслити, що йдеться не про просте виокремлення контрольних органів в межах існуючих «класичних» гілок влади, а про формування повноцінної, самостійної гілки влади з власними функціями та повноваженнями [6, с. 193].

Процес визнання контрольної влади як самостійної гілки все ще перебуває на стадії становлення: у багатьох державах ця тенденція існує лише на рівні теоретичних пошуків. Виокремлення контрольної влади в окрему гілку обумовлено об'єктивними факторами. По-перше, реалізація народного суверенітету передбачає не лише участь народу через представників у законотворчості, виконанні законів та здійсненні правосуддя, але й у контролі за цими процесами. По-друге, необхідність формування самостійної контрольно-наглядової гілки влади зумовлена двома основними чинниками: недостатньою ефективністю парламентського контролю за діяльністю виконавчих органів та глави держави (в країнах, де президент не очолює виконавчу владу), потребою встановлення контролю за діяльністю самих представницьких органів, які значною мірою залежать від впливу політичних партій [7, с. 90]. Відсутність ефективних механізмів контролю за реалізацією делегованих повноважень призводить до втрати суспільством реального впливу на своїх представників у владі. При цьому контрольні органи, які підпорядковані певній гілці влади, об'єктивно не можуть здійснювати незалежний контроль за діяльністю органів, яким вони підпорядковані.

Виокремлення контрольної влади як самостійної та рівноправної гілки забезпечує можливість здійснення всеохоплюючого контролю від імені народу за діяльністю всього державного апарату. Особливого значення в цьому контексті набуває судовий контроль. У розвинених демократіях найбільш повно ознаки контрольної влади втілюють незалежні органи конституційної юрисдикції, які здійснюють конституційне правосуддя та функціонують автономно від законодавчої та виконавчої гілок влади. Саме ці органи найбільш повно відображають сутність та основні атрибути контрольної влади [9, с. 225]. Органи конституційної юрисдикції представляють найвищу форму спеціалізованого контролю, характеризуючись особливим предметом контрольної діяльності та реалізуючи свої функції через специфічний механізм захисту конституції. Можна погодитися з позицією, що саме існування органів конституційної юрисдикції забезпечує максимальну ефективність системи стримувань і противаг, оскільки вони виконують ключову функцію в цьому механізмі державної влади [10, с. 187].

В рамках вищевикладеного матеріалу, варто було б звернути увагу до висловленої пропозиції (В. Тацій [11, с. 10], Р. Мартинюк [10, с. 188] та ін.) щодо включення до структури Основного закону України розділу "Охорона Конституції. Державний контроль". Розділ має охоплювати аналіз організації та функціонування ключових контрольно-наглядових інституцій держави, які забезпечують дотримання конституційних норм:

1. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції, що здійснює конституційний контроль та забезпечує верховенство Конституції;

2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – інституція, що реалізує парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини;

3. Рахункова палата – орган, який від імені Верховної Ради України здійснює контроль за забезпеченням конституційних засад фінансово-економічної безпеки держави;

4. Прокуратура України – система органів, що забезпечують конституційну законність у діяльності органів державної влади.

В контексті судово-правової реформи активізувалася дискусія щодо обсягу функцій та повноважень прокуратури, її статусу та місця в системі державної влади. Як зазначає В. Логоша, повноваження прокурора, які мають важливе значення для зміцнення законності та правового захисту громадян, зазнають періодичних суттєвих змін. У процесі реформування інституту прокуратури в Україні можна виділити два основні етапи: 1) етап перехідного періоду; 2) етап політичної і правової стабілізації, який триває в даний час. При цьому, кожному з цих етапів притаманна своя модель прокуратури, що відповідає об'єктивним потребам суспільства у забезпеченні законності, підтриманні правопорядку та протидії злочинності [12, с. 478].

У науковому середовищі та серед практичних працівників прокуратури триває тривала дискусія щодо визначення місця прокуратури в системі державної влади. Як зазначає науковець, основні позиції в цій дискусії можна звести до чотирьох основних підходів:

1. Віднесення прокуратури до законодавчої гілки влади, зважаючи на її наглядові функції за дотриманням законів;

2. Інтеграція прокуратури до системи виконавчої влади як органу, що забезпечує реалізацію законів;

3. Включення прокуратури до президентської вертикалі;

4. Позиціонування прокуратури як складової судової влади [12, с. 479].

Розглядаючи питання місця прокуратури в системі державної влади, варто звернути увагу на позицію про те, що прокурорський нагляд

є продовження законодавчої функції держави. На підтвердження такої позиції можна апелювати до класичної тези Ш. Монтеск'є про те, що в демократичній державі влада не лише має право, але й зобов'язана контролювати виконання прийнятих нею законів. Таким уповноваженим повіреним влади є прокурор, який не є самостійним владним органом, а діє за її дорученням та під контролем. Тобто прокуратура діє від імені вищого органу державної влади і це, на думку окремих вчених, має бути закріплено в Конституції та організаційно оформлено.

В науковому середовищі існує позиція щодо необхідності включення прокуратури до судової гілки влади, тобто повернення її до історичних витоків. Відзначимо, ця концепція має історичне підґрунтя: під час судової реформи 1864 року прокуратура функціонувала як ієрархічно організована система державного управління, де посадові особи діяли одноосібно, представляючи публічні інтереси та виступаючи органами уряду переважно у судовій сфері. В цей період основною функцією прокуратури було кримінальне переслідування за публічні злочини.

Тенденція включення прокуратури до судової гілки влади знаходила відображення і в законотворчій діяльності. Показовим прикладом є проект Конституції України, представлений для всенародного обговорення згідно з постановою Верховної Ради від 1 червня 1992 року, де положення про прокуратуру були включені до глави 21 «Судова влада». Проте в подальшому законодавець відмовився від такого підходу до визначення місця прокуратури в системі державної влади [13, с. 23].

Існує також підхід щодо підпорядкування прокуратури президентській владі, який обґрунтовується схожістю наглядових функцій прокуратури з функціями Президента та можливістю сприяння прокуратури у реалізації президентських повноважень. Проте така концепція викликає суттєві застереження, оскільки може призвести до порушення принципу розподілу влади через надмірну концентрацію контрольно-наглядових повноважень у руках глави держави. Додатковим аргументом проти такого підходу є невизначеність конституційно-правового статусу самого Президента в системі розподілу державної влади.

Показово, що питання віднесення прокуратури до виконавчої гілки влади практично не є предметом наукових дискусій. Така однаковість науковців є цілком обґрунтованою, оскільки підпорядкування прокуратури як виконавчій, так і судовій владі могло б порушити існуючу систему стримувань і противаг у державному механізмі.

Історично в різних державах сформувалися відмінні моделі організації прокуратури, які ва-

ріуються від органу з обмеженими функціями (здійснення кримінального переслідування та підтримання державного обвинувачення в суді) до інституції з широкими наглядовими повноваженнями щодо контролю за дотриманням та застосуванням законів у всіх сферах суспільного життя [14, с. 87].

На основі аналізу зарубіжного досвіду щодо місця прокуратури в державному механізмі, В. Логоша пропонує класифікацію країн за п'ятьма основними моделями:

1. Прокуратура як складова Міністерства юстиції - може функціонувати при судах або входити до суддівського корпусу (магістратури). Така модель діє в Польщі, США, Франції, Бельгії, Нідерландах, Данії, ФРН, Японії.

2. Прокуратура як частина судової системи - функціонує при судах або має адміністративну автономію в межах судової влади (Албанія, Іспанія, Італія, Ірландія).

3. Прокуратура як незалежна система адміністративних органів - підзвітна парламенту або главі держави (Бразилія, Португалія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія).

4. Прокуратура як орган, підконтрольний вищим державно-партійним органам - характерна для соціалістичних країн (В'єтнам, КНР, КНДР, Куба).

5. Країни без інституту прокуратури або її прямого аналога (Ватикан, Катар, Кувейт, Велика Британія, Ірландія) [12, с. 479].

В Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про роль прокуратури в системі кримінального судочинства» визнається легітимність різних моделей організації прокуратури у демократичному суспільстві. Документ передбачає можливість функціонування прокуратури як:

- частини судової влади (за умови законодавчого визначення меж її незалежності)
- складової виконавчої влади або уряду (за умови забезпечення незалежності прокурорів та прозорості їхньої діяльності).

Однак, як слушно зазначає В. Логоша, при формуванні української моделі прокуратури необхідно враховувати не лише міжнародні стандарти, але й: історичні традиції, правову культуру, національний менталітет, реальний стан соціально-економічного та політичного розвитку держави. Особливо важливо усвідомлювати, що механічне перенесення окремих інститутів із зарубіжних правових систем може виявитися неефективним в українських реаліях, оскільки кожен такий інститут є елементом цілісного механізму, сформованого в інших суспільно-політичних умовах [12, с. 480].

Як випливає з аналізу, прокуратура в державному механізмі України зберігає статус відокремленої та самостійної системи органів з широкими повноваженнями. Така модель, успадко-

вана від радянської системи, де не визнавалась теорія поділу влади, не відповідає сучасним державно-правовим реаліям України.

Стаття 6 Конституції України встановлює чіткий поділ державної влади на три гілки: законодавчу, виконавчу, судову. А. Лапкін обґрунтовано наголошує, що кожен державний орган чи система органів, особливо така важлива інституція як прокуратура, повинна бути інтегрована в одну з конституційно визначених гілок влади. Збереження статусу прокуратури як відокремленої системи органів суперечить принципу поділу влади та потребує переосмислення її місця в системі органів державної влади України [16, с. 165].

Парламентська Асамблея Ради Європи у своїх резолюціях щодо України неодноразово критикувала невизначений статус прокуратури, характеризуючи її як «вільний електрон» у державному механізмі, та наполягала на необхідності її інтеграції або до виконавчої, або до судової гілки влади. Проте Ю. Полянський пропонує альтернативний погляд на цю проблему. На його думку: сучасне становище прокуратури як автономної правоохоронної системи об'єктивно відображає її особливий статус, така модель не суперечить теоретичному розумінню принципу поділу влади, можливим є компромісний варіант щодо інтеграції прокуратури до однієї з класичних гілок державної влади [17, с. 137].

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що питання визначення місця прокуратури в системі органів державної влади залишається дискусійним як у науковій доктрині, так і в практиці державотворення. В науковому середовищі сформувався чотири основні підходи до вирішення цього питання: віднесення прокуратури до законодавчої влади (з огляду на наглядові функції), включення до системи виконавчої влади, підпорядкування президентській вертикалі або інтеграція до судової гілки влади.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить про існування різних моделей організації прокуратури: як складової міністерства юстиції, частини судової системи, незалежної системи адміністративних органів, органу підконтрольного вищим державним органам, або взагалі відсутність такого інституту. При цьому міжнародні стандарти, зокрема Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, визнають можливість функціонування прокуратури як у складі судової, так і виконавчої влади за умови забезпечення її незалежності та прозорості діяльності.

В Україні прокуратура зберігає статус відокремленої та самостійної системи органів з широкими повноваженнями, що не відповідає сучасним вимогам принципу поділу влади та викликає критику з боку європейських інституцій.

Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу з урахуванням як міжнародних стандартів, так і національних особливостей - історичних традицій, правової культури, соціально-економічних та політичних реалій України. При цьому механічне перенесення зарубіжних моделей організації прокуратури без врахування цих факторів може виявитися неефективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Россоха С.В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Дис... канд. юрид. наук зі спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право*. Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016. 212 с.
2. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки. *Право України*. 2003. № 4. С. 18–21.
3. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Холма Н.М. Загальна теорія держави і права: *Підручник*. Львів: Новий Світ. 2000, 2004. 584 с
4. Пелих Н.А. Конституційні засади діяльності міліції України: *Дис. канд. юрид. наук: 12.00.02*. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2002. 194 с
5. Горшенева І.А. Полиція в механізмі сучасної держави: *Дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01*. 2002. 237 с.
6. Белов Д.М., Швед І.І., Белова М.В. Реалізація органами прокуратури правоохоронної функції держави: механізм забезпечення конституційної безпеки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 74(6). Ч. 2. 2022. С. 192–195.
7. Белов Д.М., Швед І.І. Місце прокуратури серед органів державної влади: концептуальні підходи. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч. 1. 2023. С. 88–95.
8. Придачук О.А., Белов Д.М. Місце та роль судової влади в системі органів державної влади: реалізація принципу народовладдя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 1. 2023. С. 535–541.
9. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Х.: Консум, 2002. 511 с.
10. Мартинюк Р. Конституційний Суд України в системі стримувань і противаг. *Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2008. Випуск 39. С. 186–192.
11. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Науковий вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого*. Випуск 4 (71). С. 3–17.
12. Логоша В.В. Місце прокуратури в системі органів державної влади. *Форум права*. 2011. № 3. С. 478–485.
13. Бортун М. Прокуратура в системі органів державної влади. *Віче*. 2008. № 10. С. 22–25.
14. Сухонос В. Щодо Концепції реформування прокуратури України. *Право України*. 2004. № 1. С. 86–90.
15. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя). Верховна Рада України; Закон від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19/paran161#n161>.
16. Лапкін А. Прокуратура в системі судової влади. *Право України*. 2015. № 9. С. 164–171.
17. Полянський Ю.Є. Основні проблеми формування прокурорської системи України. *Конституційні аспекти судової реформи: матеріали наук.-практ. конф. (26-27 червня 2008 р.)*. Х., 2008. С. 136–140.